

РИНОК ПОСЛУГ ШИРОКОСМУГОВОГО ДОСТУПУ ДО ІНТЕРНЕТУ В УКРАЇНІ : СТАТИСТИЧНИЙ АСПЕКТ

О. К. Мазуренко,

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри статистики,*

*ДВНЗ “Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана”*

Анотація. У статті розглянуто актуальність і необхідність вивчення питання поширення широкосмугового доступу до мережі Інтернет в Україні. Проаналізовано стан та проблеми подальшого розвитку цього виду зв'язку. Продемонстровано, що в сучасних умовах показником, який найбільш адекватно відображає соціально-економічний вплив телекомунікацій на економічний розвиток країни, є ступінь проникнення широкосмугового доступу до Інтернету. Розглянуто основних учасників ринку телекомунікаційних послуг та оцінено ступінь монополізації ринку широкосмугового доступу. Обґрунтовано деякі напрями та шляхи вирішення існуючих питань.

Ключові слова: ринок телекомунікаційних послуг, мобільний зв'язок, широкосмуговий доступ, мережа Інтернет, ступінь проникнення.

Анотація. Статья затрагивает проблемы актуальности и необходимости изучения проблем распространения широкополосного доступа к сети Интернет в Украине. Проанализировано состояние и проблемы дальнейшего развития этого вида связи. Продемонстрировано, что в современных условиях показателем, который наиболее адекватно отражает социально-экономическое влияние телекоммуникаций на экономическое развитие страны, является степень проникновения широкополосного доступа в Интернет. Рассмотрены основные участники рынка телекоммуникационных услуг, оценена степень монополизации рынка широкополосного доступа. Обоснованно некоторые направления и пути решения существующих вопросов.

Ключевые слова: рынок телекоммуникационных услуг, мобильная связь, широкополосный доступ, сеть Интернет, степень проникновения.

Abstract. A key problem of nowadays is a real Broadband Internet Access (BIA) resources creation in Ukraine. High-speed platforms using for BIA created a condition for providing on-line a wide range of vital services in governance, business, banking, research work, distance education, telemedicine in healthcare, trade etc.

The total number of subscribers of Broadband Internet Access (corporate and private) in Ukraine has exceeded 5.9 million, of which 2.1 million are home users at the beginning of 2015. The dynamics of broadband Internet accesses spreading of households Ukraine has been characterized by a growing trend: 18% - at 2010 and 34% - at 2014. According to the State Statistics Service of Ukraine, the level of fixed access BIA in Ukraine is 7.9% of the total population. These data are close to the results of calculations of the International Telecommunication Union.

The fundamental two problem remains in Ukraine. First of them are a large areas with low-density of low-income population and second one – a depressed low rates of economic development region.

A total number of 579 operators and 385 service providers of communication have registered at the Ukrainian market. However, there is a significant asymmetry in the distribution of market shares. Thus, a part of three largest companies such as “Ukrtelecom”, “Kyivstar” and “Volia” has exceeds a 70% of total market sales. Sustainable leadership in recent years these companies indicates a concentration in the provision of telecommunications services in the market.

Given the trends prevailing in the market of telecommunication services in Ukraine for the efficient operation of public services BIA requires appropriate regulatory framework that will create the right conditions the operator and thereby provide users quality product regardless of territory.

Keywords: market telecommunications services, mobile telephony, broadband, Internet, penetration rate.

Постановка проблеми. Темпи розвитку сучасного суспільства, значною мірою пов'язані із доступністю до ресурсів мережі Інтернет і питання доступу до Всесвітньої Мережі є вирішальним у загальних процесах модернізації та інноваційного розвитку. Інтернет стає невід'ємним інструментом реалізації прав людини, боротьби з нерівністю та розвитку прогресу. Відповідно формулюється імператив вільного поширення інформації в Мережі. Ключовою проблемою найближчим часом буде розбудова реального широкосмугового доступу (ШСД) як центрального елемента сучасної інформаційної інфраструктури. При цьому необхідно

розуміти, що розвиток ШСД є справою не суто технічною, що стосується лише швидкісної передачі даних, але завданням стратегічного, соціально-економічного, конкурентного значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем розвитку телекомунікаційних ринків в Україні не нове для економічної науки. Процес еволюції галузі та її подальший розвиток досліджувало немало вчених, серед яких: В. Афанасьєв, Р. Кох, П. Голишко та ін. Особливості регулювання та стратегії розвитку ринків зв'язку, тенденції та закономірності економічних відносин на зазначеному ринку відображені в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних учених, серед яких Д. Дубов, П. Воробієнко, В. Гранатуров та ін. [3; 4]. Однак, незважаючи на значну кількість публікацій, їхнє наукове та практичне значення, низка питань щодо перспектив розвитку телекомунікаційних ринків в Україні вимагає уточнення та нових підходів.

Метою дослідження є статистична характеристика сучасних процесів на ринку телекомунікаційних послуг в Україні, визначення основних закономірностей формування динаміки і структури наданих послуг.

Вклад основного матеріалу дослідження. Ринок послуг Інтернет-доступу в Україні швидко зростає. Станом на кінець 2014 р. українська аудиторія користувачів мережі Інтернет нараховувала 6058,2 тис. осіб що на 9,1% більше, ніж у 2013р. Ринок доступу до всесвітньої павутини протягом останнього десятиліття пережив зміну технологій: якщо на початку тисячоліття для виходу в Інтернет застосовувалась технологія dial-up, то сьогодні збільшення кількості споживачів і суттєве зростання попиту на послуги вимагає надання швидкісного доступу, тому все більше користувачів віддають перевагу широкосмуговому доступу до мережі.

У сучасному світі широкосмуговий зв'язок став важливою складовою інформаційної інфраструктури. Використання платформ високошвидкісного доступу до Інтернету уможливило надання в режимі он-лайн широкого спектру життєво необхідних послуг у бізнесі, банківській справі, наукових дослідженнях, дистанційній освіті, медицині (діагностика), торгівлі та державних органах. Виокремлюють широкосмуговий зв'язок фіксований (дротовий) і мобільний (бездротовий). На сьогодні послуги ШСД в Україні надаються з використанням:

- ✓ волоконно-оптичних ліній зв'язку – FTTx;
- ✓ мідних ліній зв'язку – xDSL;

- ✓ коаксіального(телевізійного) кабелю – DOCSIS;
- ✓ супутникових каналів – VSAT;
- ✓ бездротового доступу – Wi-Fi, WiMAX, 3G та 4G.

Станом на початок 2015 р. загальна кількість абонентів ШСД до Інтернету (корпоративних та приватних) в Україні перевищила 5,9 млн, з яких 2,1 млн – домашні користувачі [5]. Абонентська база споживачів послуг фіксованого ШСД з 2010 р. зросла майже у два рази і розподілилася за технологіями ШСД так: FTTx – 51%; xDSL – 39%; DOCSIS – 9%; VSAT – 1%. [1].

Динаміка проникнення широкосмугового доступу в домогосподарства України також характеризується зростаючим трендом: 18% – у 2010 р. та 34% – у 2014 р. За даними Державної служби статистики України, проникнення фіксованого доступу рівня ШСД до Інтернету в Україні становить 7,9% від загальної кількості населення, що є близьким до значення, розрахованого Міжнародним Союзом Електрозв'язку [1].

На сучасному етапі ШСД є базою для розвитку всіх галузей економіки. У розрізі завдань побудови сучасного інформаційного суспільства, визначених Програмою економічних реформ України на 2010–2020 рр., розвиток ШСД в Україні є питанням загальнодержавного значення. Сьогодні широкосмугові технології стали не просто засобом передачі даних, а істотним чинником забезпечення сприятливих умов для розвитку системи державного управління, економіки, науки, освіти та культури, у тому числі надання адміністративних послуг. В Україні ринок послуг широкосмугового доступу є одним з найбільш динамічних і конкурентних.

За підсумками 2014 р. доходи від надання послуг ШСД склали 6,19 млрд грн, це найбільший показник росту на ринку послуг телекомунікацій України (рис. 1, за даними [5]). Переваги і смаки споживачів змінюються під впливом загальної динаміки життя і технологічного розвитку галузі. На рисунку чітко відстежується випереджальний розвиток саме технологій широкосмугового зв'язку порівняно з динамікою мобільного зв'язку і телекомунікаційних послуг (коефіцієнт випередження становить 2,79).

Частка сегмента ринку послуг широкосмугового доступу до мережі Інтернет становить більш ніж чверть від загального обсягу. За даними експертів [4], у 2013 році сукупний дохід усіх компаній Інтернет-провайдерів сягнув близько 240 млн дол. США, з яких частка послуг широкосмугового доступу становить 60 млн дол. США.

На ринку функціонує велика кількість фірм-провайдерів. У списку суб'єктів господарювання, що внесені до реєстру операторів, провайдерів телекомунікацій (станом на 08.11.2013 р.), перебуває 579 операторів і 385 провайдерів зв'язку [6]. Проте спостерігається значна асиметрія у розподілі ринкових часток компаній-конкурентів: частка трьох найбільших фірм перевищує 70% загального обсягу продажу ринку (табл. 1, за даними [11]).

Таблиця 1

Кількість споживачів і частка ринку компаній – операторів, що надають послуги ШСД до мережі Інтернет в Україні

Компанія	Кількість споживачів, тис. осіб		Абсолютна зміна, тис. осіб	Частка ринку, %	
	2013	2014		2013	2014
1	2	3	4	5	6
“Укртелеком”	1646,5	1604	-42,5	40,5	37,3
“Київстар”	779,9	833,9	54	19,2	19,4
“Воля”	584,2	600,3	16,1	14,4	14,0

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
“Тріолан”	256,7	286	29,3	6,3	6,7
“Датагруп”	183,2	220	36,8	4,5	5,1
Vega	157,9	146,8	-11,1	3,9	3,4
“Тенет”	132	153,3	21,3	3,3	3,6
“Фрегат”	119	218,2	99,2	2,9	5,1
“Ланет”	104	126	22	2,6	2,9
“Фрінет”	98	111,1	13,1	2,4	2,6

Дані про загальне зростання кількості абонентів ШСД та пришвидшення розвитку технологій ШСД в Україні підтверджуються і підвищеною активністю компаній у сфері телекомунікацій. Так, за даними консалтингової групи Expert & Consulting (E&C), десятка найбільших інтернет-провайдерів у 2014 р. збільшила кількість своїх абонентів на 238 000 осіб. Це значний додаток до абонентської бази, однак він удвічі нижчий за показник 2013 р., коли зростання склало 458 000 користувачів. Головною причиною уповільнення зростання стала втрата двох областей України і АР Крим. У Донецькій і Луганській областях кількість активних абонентів суттєво впала, припливу нових користувачів не відбулося. Лідером списку залишається компанія “Укртелеком”, незважаючи на втрату понад 40 000 активних абонентів. Друге і третє місця в списку, як і раніше, займають компанії “Київстар” і “Воля”.

Монопольне домінування трьох основних провайдерів обумовлюється їх виробничими потужностями: компанія розміщує своє обладнання в стількох районах міста, скільки користувачів вона здатна обслуговувати. У такий спосіб свобода вибору покупця значно обмежується географією ринкового сегмента. Адже придбати послуги ШСД можливо лише у тієї компанії, яка працює у відповідному районі проживання споживача. Підвищення попиту серед користувачів відбувається через нарощення домашнього трафіка. Якщо у 2007 р. середньомісячний дохід компаній-провайдерів у сегменті приватних споживачів становив 18 дол. США, у 2009 – 35–40 дол. США, то у 2014 – вже 40–45 дол. США [6].

Стале лідерство упродовж останніх років компаній “Укртелеком”, “Київстар” і “Воля” свідчить про певну концентрацію у наданні послуг на ринку телекомунікацій. Однією з якісних характеристик будь-якого ринку є рівень його монополізації, що визначається за індексом Херфіндаля – Хіршмана *ННІ*. Для ринку ШСД України індекс Херфіндаля – Хіршмана набув досить

високих значень: у 2013 р. *HHI* = 2299, у 2014 р. *HHI* = 2000. Такий рівень показників свідчать про ринок з високим ступенем концентрації. За міжнародною практикою, для подібних ринків передбачається контролюючі дії з боку уряду. Адже в Україні проблемою залишаються два принципові моменти: значні території з низькою щільністю малозабезпеченого населення на них та депресивні (з низькими показниками економічного розвитку) регіони в цілому. Це призводить до небажання гравців комунікаційного ринку виходити за межі великих міст (переважно обласних центрів), оскільки такий вихід у більшості випадків має довгий період окупності. Це підтверджується і даними Державної служби статистики України: найвищі рівні кількості користувачів ШСД у розрахунку на 100 осіб – у Києві (35,4), Одеській (10,2), Львівській (8,6), області (7,7), Миколаївській і Запорізькій (по 7,4) та Вінницькій (7,2) областях. Відповідно, держава має вжити певних заходів, спрямованих на стимулювання розбудови ШСД і в інших районах нашої держави. При цьому варто врахувати, що для значної частини територій (передусім сільської місцевості) України актуальним питанням є навіть не висока швидкість ШСД, а власне його наявність хоча б на мінімальних гарантованих швидкостях.

Висновки. Аналіз динаміки ринку телекомунікаційних в Україні виявив такі тенденції:

- ◆ збільшення кількості населення України, що користується послугами доступу до мережі Інтернет вдома;
- ◆ нерівні можливості доступу до мережі Інтернет у мешканців сіл та невеликих населених пунктів порівняно з мешканцями великих населених пунктів;
- ◆ недостатнє проникнення фіксованого зв'язку ШСД, що пов'язано, в першу чергу, з великою територією країни та різним рівнем попиту в сільських і міських регіонах;
- ◆ ринок ШСД буде продовжувати нарощувати абонентську базу, великі фірми будуть намагатися охопити максимальну частку ринку.

Ураховуючи тенденції, що склалися на ринку телекомунікаційних послуг в Україні, для ефективної роботи системи надання послуг ШСД необхідна відповідна нормативна база, що створить належні умови діяльності оператора і тим самим забезпечуватиме користувачів якісним продуктом незалежно від території.

Список використаних джерел

1. Звіт щодо діяльності НКРЗ та стану телекомунікацій в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nkrz.gov.ua/uk/1360082595/>
2. Бурдыга И. Широкополосный жест. НКРСИ стремится ликвидировать цифровое неравенство / И. Бурдыга // Коммерсантъ Украины. – 2013. – № 61 (1764).
3. Воробієнко П. П. Проблеми державного регулювання телекомунікаційної сфери України / П. П. Воробієнко, В. М. Гранатуров // Економіка України. – 2012. – № 10. – С. 45–53.
4. Дубов Д. В. Широкополосний доступ до мережі Інтернет як важлива передумова інноваційного розвитку України / Д. В. Дубов // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 1. – С. 206–207.
5. Статистичний щорічник України за 2013 рік [стат. зб.] / за ред. О. Г. Осауленка ; Державна служба статистики України. – К. : ТОВ “Август Трейд”, 2014. – 534 с.
6. Туре Х. Інфокомунікації: проблеми и перспективи розвитку / Х. Туре // Цифрові технології. – 2010. – № 8. – С. 8–11.
7. Широкополосний доступ до Інтернету в Україні: поточний стан та перспективи : [аналіт. дослідження] [Електронний ресурс] / Тікон, Intel Corporation. – Режим доступу : http://broadband.in.ua/filesarhiv/94/analitychna_dopovid_a4_full_fin.pdf?show=1
8. Telecommunications and Development / World Bank Publications. – Baltimore, London : The John Hopkins University Press, 1983.
9. Trends in telecommunication reform 2012. Smart regulation for a broadband world. – Geneva : ITU, 2012. – 292 p.
10. Ukraine – Private Infrastructure Projects [Electronic resource] / The World Bank & PPIAF. – Access mode : http://ppi.worldbank.org/explore/ppi_exploreCountry.aspx?countryID=97
11. Сайт компанії iKS-Consulting [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iks-consulting.ru/> – Названіє с титул. екрана.